

MEDIUL EDUCAȚIONAL ÎN ABORDAREA REGGIO EMILIA

Mihaela DOBRIN, inspector școlar, drd.

<https://orcid.org/0000-0001-7637-3573>

Inspectoratul Școlar Județean, Galați, România

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău, Republica Moldova

Rezumat. Abordarea Reggio Emilia a fost inițiată de către Loris Malaguzzi și este descrisă ca fiind una dintre cele mai bune pedagogii alternative datorită faptului că propune un sistem centrat în jurul copilului, în care acesta își construiește și își consolidează învățarea atât prin explorarea mediului înconjurător, cât și prin interacțiunea cu persoanele din jurul său. Mediul educațional caracterizează în mod direct și concret organizația școlară. Acesta înglobează totalitatea factorilor, condițiilor care determină realizarea procesului educațional și influențează formarea/dezvoltarea personalității copilului.

Cuvinte cheie: schimbare, abordare educațională, asumare, convingeri.

THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN THE REGGIO EMILIA APPROACH

Summary. The Reggio Emilia approach was initiated by Loris Malaguzzi and is described as one of the best alternative pedagogies due to the that it proposes a system cantered around the child, in which he constructs and consolidates his learning booth by exploring the environment and by interacting with the people around him. The educational environment directly and concretely characterizes the school organization. It includes all the factors, conditions that determine the educational process and influence the information/ development of the child s personality.

Keywords: change, educational approach, commitment, beliefs.

Ca urmare a interpretării rezultatelor sondajului realizat pentru a demonstra necesitatea schimbării atitudinii cadrelor didactice din învățământul preșcolar față de procesul educației moderne (tema tezei de doctorat), a analizei de nevoi de la nivelul Inspectoratului Școlar Județean Galați, a fost elaborat programul de formare continuă a cadrelor didactice, structurat pe trei module și care urmează să fie desfășurat la nivelul județului în lunile imediat următoare. Prezentarea de față este parte integrantă a materialului ce a fost structurat pentru implementarea cursului de formare continuă.

Copilul pășește în clasă cu un anumit potențial înnăscut, cu un cumul de informații și comportamente dobândite în urma interacțiunii, mai mult sau mai puțin organizată și direcționată spre o finalitate clar formulată, cu mediul. El este condiționat în reușită atât de aspectele ce țin de propria-i individualitate cât și de anumiți parametri ai mediului educațional al școlii în care acesta învață.

Mediul educațional caracterizează în mod direct și concret organizația școlară. Acesta înglobează totalitatea factorilor, condițiilor care determină realizarea procesului educațional și influențează formarea/dezvoltarea personalității copilului.

Mediul educațional este reprezentat de specificul interacțiunilor dintre persoanele, lucrurile, informațiile și stările afective care determină și influențează procesele și relațiile educaționale. Principalii parametri ai mediului educațional sunt: umani (relațiile din cadrul grupului, comunicare, stiluri manageriale, atitudini); informaționali (informația și cunoașterea de la nivelul profesorului și elevilor, diferite materiale utilizate, tehnologii-sub aspectul informației) și fizici (spațiu de lucru, condiții de învățare, materiale diverse utilizate în procesul de învățare).

Școala trebuie să aibă în centrul preocupărilor elevul. Reușita școlară a acestuia pornește de la modul în care se asigură implicarea și motivarea pentru învățare.

Pornind de la acest lucru, Loris Malaguzzi (1920-1994), un educator din Italia, a fondat filozofia educațională cunoscută sub numele de [Abordarea Reggio Emilia](#). El a jucat un rol esențial în crearea unei rețele de grădinițe municipale și centre pentru copii mici în orașul italian Reggio Emilia. Metoda propune un sistem centrat în jurul copilului, în care acesta *își construiește și își consolidează învățarea prin explorarea mediului înconjurător și prin interacțiunea cu persoanele din jurul său*. Tocmai de aceea, în prezent este considerată ca fiind una dintre cele mai bune pedagogii alternative [7].

Loris Malaguzzi pledează pentru convingerea că fiecare copil este o ființă plină de capacități și curiozitate, având potențialul de a învăța și de a interpreta lumea înconjurătoare. Mai mult, el subliniază că modul în care adulții (educatori, părinți) percep un copil influențează modul în care interacționează cu el. Din acest motiv, este esențial să fim receptivi în observarea și documentarea copilului, să înțelegem cu adevărat individualitatea și potențialul său, fără a fi influențați de preconcepții. De exemplu, dacă un educator presupune că fetele sunt mai puțin abile în matematică decât băieții, acesta va organiza procesul de învățare în consecință, pierzând astfel oportunitatea de a valorifica potențialul pe care fetele îl pot atinge în această disciplină. Pe de altă parte, dacă privește fiecare copil (indiferent de gen) cu curiozitate și încurajează interesul pentru matematică, va crea medii de învățare propice pentru ca fiecare să își dezvolte întregul potențial.

Copiii se dezvoltă și cresc în contexte diferite, stabilind relații diverse (cu membrii familiei, copii, adulți, etc) și experiențe care le definesc realitatea. Fiecare copil aduce aceste experiențe în cadrul grădiniței/școlii din care aceștia fac parte. Din această perspectivă, învățarea este eficientă dacă ține cont de aspectul contextual (de ex: care sunt valorile familiei, care este atmosfera în familie, care este implicarea membrilor etc.) și poate integra în procesul de învățare elemente din realitatea copilului. Pentru a putea crea experiențe de învățare valoroase educatorul trebuie să fie conectat la această realitate.

Loris Malaguzzi considera *spațiul* ca fiind *al treilea profesor* deoarece acesta definește experiențele de învățare ale copiilor, interacțiunea lor cu alți copii și adulți, precum și modul în care interpretează mediul înconjurător. Aceasta este rațiunea din spatele amenajării spațiilor cu un design deschis, luminoase și împodobite cu plante.

Materialele folosite sunt de origine naturală, iar organizarea este gândită astfel încât să stimuleze curiozitatea și creativitatea copiilor. Filosofia Reggio Emilia pune accent pe relația copilului cu natura și exploatarea oportunităților pe care aceasta le oferă, pe lucrul în grupuri mici și pe implicarea comunității în procesul educațional. Nu în ultimul rând, promovează o colaborare strânsă între educatori și părinți, pornind de la premisa că părintele este primul educator al copilului, iar o comunicare eficientă și o colaborare solidă între părinți și educatori contribuie în mod semnificativ la dezvoltarea armonioasă a copilului.

Figura 1. Spațiul al treilea profesor

Figura 2. Centru de activitate

Figura 3. Materiale didactice

Modul de aranjare al claselor în aceasta metodă (pe centre de interes), materialele la care copiii au acces liber, modul de organizare a activităților contribuie la valorificarea curiozității înnăscute a acestora. Spațiul creat pentru copii încurajează comunicarea între ei, explorarea și colaborarea.

Încăperile sunt mari, luminate natural cu ferestre multe, iar pe pereți sunt oglinzi de diferite dimensiuni, materiale naturale, fotografii ale copiilor și lucrările copiilor (nu doar rezultatul lor, ci proiectele în desfășurare). Diversitatea materialelor puse la dispoziția copiilor impresionează, acestea fiind așezate la nivelul optim pentru a putea fi utilizate ușor. Copiii sunt încurajați să aducă de acasă materiale de diferite texturi, obiecte personale pentru a crea un spațiu solid de apartenență și siguranță.

Întoarcerea la natură, a legăturii ființei umane (de la începuturile existenței pe această planetă) cu „lumina pământului”, cu universul, învățarea în natură și cu ajutorul naturii, simplitatea mediului educațional și diversitatea materialelor din natură: scoici, pietre, scoarță de copac, conuri de brad, crenguțe, lut etc., sunt elemente caracteristice și puternic ancorate în educația timpurie Reggio Emilia.

Figura 4. Spațiul educațional exterior

Important de subliniat că toate aceste activități au loc în spații special construite și amenajate pentru a pune în practică filozofia Reggio, care consideră că spațiul/mediul educațional este, așa cum s-a mai precizat, un al treilea educator care sprijină, stimulează și încurajează învățarea. În grădinițele și centrele pentru copii mici din Reggio Emilia, aspectul, spațiul sălilor de grupă este cât mai simplu, firesc, comunică cu grădini sau curți exterioare și sunt astfel construite încât copiii să aibă acces în cât mai multe locuri pentru a-și alege la ce activități să participe sau să își poată privi la lucru colegii de grupă sau din alte grupe.

Centrele pentru copii mici și grădinițele asigură un mediu educațional cu servicii educaționale care construiesc o cultură a copilăriei și promovează dreptul copiilor la îngrijire, educație și învățare, toate bazate pe valoarea interacțiunii sociale. Ele oferă un mediu educațional unde copiii să efectueze cercetări și experimente și să extindă formele

oportune de confruntare, sunt legătura și continuitatea între ansamblul serviciilor pentru prima copilărie și școala primară, bazată pe schimb, comparație de idei și dezvoltare și planificare profesională comună, și se angajează să colaboreze cu alte entități educaționale precum școala superioară și universitatea.

Figura 5. Zone de învățare în mediul natural

Figura 6. Zonă de mișcare

Zona de mișcare, de dezvoltare a motricității grosiere, reprezintă un spațiu amenajat în sala de grupă confectionat din scări de lemn și o platformă de lemn ca un tobogan, loc în care copiii își exersează mișcările de bază și își dezvoltă încrederea și stima de sine, prin reușitele lor, respectiv urcarea singură a scărilor, coborârea acestora, găsirea unor soluții de deplasare pentru copiii care merg de-a bușilea și curajul de a coborî pe un plan înclinat. Copiii sunt încurajați să exploreze spațiul de mișcare, au libertatea de a alege, de a găsi o soluție, dar sunt observați cum perseverează, cum se urmăresc unii pe alții, cum se manifestă când au o reușită. Tehnologia este un alt mijloc prezent în sălile de grupă, astfel explorările în natură ale copiilor sunt filmate și proiectate în sala de grupă, copiii fiind provocați să identifice elementele cunoscute, să facă observații, să descrie experiența prin cuvinte simple.

De asemenea, copiii sunt familiarizați cu imaginile proiectate pe pereții grupelor, imagini cu ei, cu doamnele educatoare, se creează colțul luminilor în care copiii se observă și observă obiectele din mediul educațional.

Figura 7. Proiecții și materiale experiențiale

În aceste instituții sunt amenajate centre speciale în care copiii își pot dezvolta anumite aptitudini și își pot petrece timpul învățând cu și despre ceea ce-i interesează.

Note distincte ale mediului educațional în abordarea Reggio Emilia, față de practica educațională tradițională din educația timpurie din România:

- cuvintele cheie care definesc mediul în Reggio Emilia: modificare și transformare;
- mediul educațional (inclusiv cel exterior) – oglindă a copiilor, ca o reflectare a percepțiilor, emoțiilor, nevoilor, așteptărilor acestora;
- spațiul este al copiilor și reflectă activitatea, preocupările, realizările lor, inclusiv în ceea ce privește decorarea mediului educațional;
- mediul de învățare extins în spațiile din afara sălii de grupă;
- materialele didactice – predominant din natură, sunt utilizate materiale neconvenționale;
- lumina, în toate formele sale: artificială/naturală, clară/distorsionată, lumină/umbră, lumină colorată;
- oglinda – instrument de formare a imaginii de sine și de explorare a mediului înconjurător;
- sunetul și mirosul – surse de cunoaștere;

- mijloace tehnice și digitale – resurse de investigare la îndemâna copiilor. Exemple: microscop conectat la calculator, camera foto digitală, camera WEB, retroproiector, video – proiector;
- lutul – experiență senzorială și de redare a realității percepută în mod individual; - atelierele – spații de învățare, dialog, conexiune și nu numai de experimentare și investigare care se mențin pe o perioadă mai lungă de timp. Exemple: atelierul de lut; atelierul de hârtie, atelierul digital, atelierul de culoare etc.;
- Patio ("Piața") grădiniței – loc de întâlnire, experimentare, comunicare cu comunitatea.

Figura 8. Spații experimentale

Figura 9. Spații experimentale în aer liber

Figura 10. Spațiul oglină

Figura 11. Patio ('Piața')

Mijloacele tehnice și digitale devin instrumente cu care copiii explorează, experimentează, se documentează, creează și își formează propriile percepții și reprezentări. Obiecte precum microscopul, camera foto digitală, camera web, calculatorul, lanterna, retroproiectorul sunt la îndemâna copiilor și sunt utilizate în mod independent sau cu asistența adultului, atunci când copilul solicită, în activitatea zilnică. Deși am fi tentați să credem că sunt instrumente exclusiv pentru explorarea realității, în realitate vom observa microscopul prezent în atelierul de pictură, sau retroproiectorul în atelierul de hârtie.

Figura 12. Tehnici digitale

Microscopul digital le permite copiilor să vadă pe un ecran sau proiectat pe un perete, detalii ale obiectelor, care nu se văd cu ochiul liber. Acest microscop are caracteristici tehnice care îl fac foarte eficient și simplu de utilizat.

Valențele educative sunt date pe de o parte de calitatea imaginilor proiectate, iar pe de altă parte de modul integrării lui în procesul instruirii, în derularea secvențială a activității. Procesul de învățare devine mai interesant și mai plăcut prin intermediul microscopului digital. Imaginile proiectate stimulează curiozitatea și oferă oportunități pentru dezvoltarea limbajului.

Copiii sunt interesați de lumea din jurul lor, iar utilizarea acestui mijloc de învățământ îi încurajează să observe natura de aproape și să o investigheze dintr-o altă perspectivă. Copiii sunt încurajați să își manifeste curiozitatea și să exploreze, antrenându-și simțurile și gândirea critică.

Natura și mediul înconjurător și construirea unei relații pozitive cu acestea reprezintă o prioritate în educația copiilor din Reggio Emilia.

Prin jocurile și activitățile în aer liber, copiii devin mai sănătoși și mai activi, dar în același timp, învață să respecte natura și tot ce aceasta le oferă. Mediul natural devine un educator, îi invită la explorare și investigare, la învățare. Copiii își utilizează toate simțurile în activitățile cu materialele din natură: observă forme, pipăie texturi, miros diverse, gustă, aud sunete și muzică. Copiilor li se insuflă de mici dragostea pentru natură, devin mai apropiați de ea pe măsură ce încep să o cunoască și să o respecte. Plantele, insectele, animalele din mediul înconjurător sunt studiate cu mare interes de către copii, sunt investigate medii de viață și sunt create scenarii care îi pun pe copii să gândească și să găsească cunoașterea în orice activitate pe care o desfășoară. Prețuind natura și tot ce aceasta oferă, copiii vor deveni adulți cu o mare responsabilitate față de ea.

Material elaborat în urma vizitei de studiu în Reggio Emilia, Italia și extinderea competențelor obținute în cadrul programului de formare cu abordări noi la nivel european în vederea expunerii rezultatelor obținute în cercetarea experimentală

Bibliografie

1. ANGHELACHE, V. Managementul schimbării educaționale. Iași, 2012. 282 p.
2. BOCA, C. Și tu poți fi manager. Modul de formare elaborat în cadrul proiectului PRET. București, 2008. 46 p.
3. DOBRIN M. Soluții inovative în abordarea mediului educațional școlar. În: *Revista „Învățământul preșcolar în mileniul III”*, mai-iunie 2023.
4. HEWETT, V.M. Examining the Reggio Emilia Approach to early Childhood Education, 2001.
5. M.E în colaborare cu Univ. Ștefan cel Mare, Suceava și Universitatea din Oradea, Program de formare - noi abordări ale educației timpurii în grădiniță. Suport de curs. 2020. 249 p.
6. SECRIERU, A. Aspecte teoretice și practice în abordarea metodei proiectelor la vârstele timpurii. Editura Școala Gălățeană, 2007. 130 p.